

50 nejkrásnějších míst v Česku: Údolí Brtnice

Další zastávkou v putování po 50 nejkrásnějších koutech České republiky je přírodní rezervace Údolí Brtnice.

Údolí Brtnice se ve výpravě edici o chráněných územích České republiky nedočtete. Vyhlášeno za přírodní rezervaci bylo totiž až po uzavření tohoto díla v roce 2001. Kam tedy vyjždíme?

Přímo do srdce Českomoravské vrchoviny, jihovýchodně od města Jihlavy. Na místo můžeme dojet autem, a to buď do Střížova, nebo do Přímělkova. Do Přímělkova však můžete dojet i vlakem a výlet rázem získá jiný – podmanivější nádech turistiky.

Zřícenina a opuštěný mlýn

Již po vystoupení z vlaku zjistíte, že jste se ocitli v ráji. Zvláště, bude-li teplé a slunečné počasí. Železniční zastávka leží na samém břehu řeky Jihlavy, která je z druhé strany lemována příkrými skalnatými svahy s teplomilnou květenou. Odtud můžete po zelené turistické značce vyrazit směrem ke zřícenině hradu Rokštejn a po několika metrech vstoupíte do chráněného území. Chcete-li vidět přírodní rezervaci celou, budete muset od hradu pokračovat po modré. Po necelém kilometru minete opuštěný mlýn Doubkov a po dalších přibližně čtyřech až pěti kilometrech chůze dojdete do obce Brtnice, odkud vás již může do všech světových stran odvézt autobus.

Přírodovědecké resumé začněme velmi stručně u geologie. Větší část

Údolí říčky Brtnice stojí za návštěvu v kteroukoli roční dobu. Pokud se sem ale vypravíte brzy na jaře, počítejte s tím, že se potok často rozlívá ze svých břehů.

Foto Jan Šumpich

území je tvořena vyvělinami jihlavského masivu. Základní hornina tohoto masivu je stará přibližně 330 milionů let a odborně se jí říká biotit-pyroxenický syenit. Menší část území, těsně před soutokem Brtnice s Jihlavou, je budována horninami moldanubika. Nejčastější horninou tohoto krystalinického komplexu jsou silimanit-biotitické pararuly.

Zato u rostlin a stromů se musíme zastavit o chvilku déle. Na druhovém spektru kytíček totiž nejrychleji zjistíme, jak zajímavé toto území je. Na jižně exponovaných svazích zde mů-

žete najít řadu velmi teplomilných rostlin, z nichž můžeme vyzdvihnout smil písčinný, máčku ladní, křivatec luční, pochybek prodloužený, tolitu lékařskou, diviznu rakouskou nebo esteticky nápadný a nepřehlédnutelný náprstník velkokvětý.

Častými sousedy teplomilné vegetace jsou na mnoha inverzních místech nebo severně exponovaných stráních druhy naopak chladnomilné, preferující podhorské až horské polohy. Jmenujme například oměj pestrý a oměj žláznatý, růži převislou, zimolez černý, samorostlík klasnatý, de-

většil bílý, zvonečník klasnatý a další. Za zvláště výjimečný druh je možné považovat výskyt dřipatky horské.

Kromě exponovaných strání se skalními výchozy a xerothermní květenou se můžeme v rezervaci setkat i se zbytky přirozených smíšených bučin, acidofilních doubrav, suťových lesů, ale i reliktních borů.

Jeden druh rostliny za zmínku stojí. Je to nápadná kapradina, která vytváří bohaté břehové porosty Brtnice v okolí samoty Doubkov a jmenuje se pérovník pštrosí.

Z ptactva žijícího v údolí Brtnice

uvedme za všechny výskyt křepelky polní, rorýse obecného, datla černého, krutihlava obecného nebo kolibříka českých vod – ledňáčka říčního.

V řece žije mimo jiné silně ohrožená ouklejka pruhovaná, ale i prstuh potochní, střevle potochní nebo mřenka mramorovaná. Skvostem mezi plazy je jistě vzácný výskyt silně ohrožené užovky hladké.

Vzácní motýli

Druhově nejpočetnější složkou každé biocenózy však bývá hmyz a ani zde se výjimka nekoná. Budete-li mít velké štěstí, spatříte zde poletovat i vzácného modráčka černoskvnného, okáče voňavkového nebo bělopáska topolového, který u nás patří rozpětím svých křídel k největším motýlům s denní aktivitou.

Na území však žijí také populace unikátních druhů motýlů, které zde dokumentují obrovský vliv říčního fenoménu Jihlavy – jakožto migrační cesty z teplých oblastí jižní Moravy do srdce drsné Českomoravské vrchoviny. A tak pro okáče kostřavového a některé další druhy (nejen motýlů) je toto území nejseverozápadnějším útočištěm v České republice.

Pro výčet více než osmi set druhů motýlů by jeden článek nestačil. Ale o jednom se přece jen blíže zmíníme: jeho jméno se však zatím nedovíte. Není totiž dosud známé. V roce 1995 jsem na jedné z nejteplejších strání ulovil černého motýlka s tenkým bílým proučkem, sotva centimetr velkého, a světe div se, nebylo speciality, který by jej určil. A tak nezbyvá, než vymyslet název nový. Takový, jaký si nový druh pro vědu zaslouží.

O dalších významných družích

bezobratlých se můžeme zmínit jen encyklopedicky: ze síťokřídleho hmyzu zde lze potkat mravkolva obecného, z brouků nepřehlédnete majky ani svižníky polní, z pavouků by bylo účelné systematicky rozebrat výskyt 260 dosud zjištěných druhů, prostor nám zbývá pouze na jedno jméno: *Megalephyphantes pseudo-collinus*. Tento druh byl popsán teprve v roce 1997 a v údolí Brtnice byl zjištěn poprvé v České republice.

Na závěr jedna kulturněhistorická poznámka. V úvodu jsem se zmínil o zřícenině hradu Rokštejn. Pozor na záměnu se známějším hradem Rokštejnem, který najdete nedaleko od Třeště. Rokštejn byl původně gotickým hradem, který v průběhu 14. a 15. století plnil funkci opěrného bodu moravských markrabat proti Jihlavě. Pobořen byl za válek s králem Matyášem Korvínem, a to v roce 1468. Teprve dnešní archeologické průzkumy dokazují, že hrad byl původně tzv. dvojhradem, což z něho činí unikátní historickou památku.

Jan Šumpich

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR

Otázky na dnešní den

Náprstník velkokvětý patří mezi jaké druhy?

- a) teplomilné
- b) vlhkomilné
- c) acidofilní

Jak stará je základní část Jihlavského masivu?

- a) 300 000 000 let
- b) 330 000 000 milionů let
- c) 33 000 000 milionů let